

17.11.

5 клас

Добровольська В.Е.

Чергування у-в, і-й

Мета: пояснити закономірності чергування звуків як одну з умов милозвучності мови; формувати уміння і навички вживати у – в, і – й в усному й писемному мовленні відповідно до правил; пояснювати орфограму в тексті; розвивати мовний слух, чуття мови; критично ставитися до власного мовлення; виховувати любов і повагу до рідного краю.

✕ *Поняття про милозвучність* ✕

Милозвучність, або **евфонія** (грецьк. *euphone* — милозвучність), — уникання складного для вимови нагромадження звуків.

Говорити милозвучно — невід’ємна ознака української мови.

Прагнення говорити милозвучно позначається не тільки у вимові, а й на письмі.

Збіг незручних для вимови приголосних — ознака іншомовного походження слова: **шприц**, **матч**, **скотч**.

Поняття про милозвучність

- ×
  - ×
  - ×
- Саме дотримання законів милозвучності зумовило чергування **у–в, і–й, з–зі–із**; спрощення в групах приголосних (**уста** — **усний**, **проїзд** — **проїзний**); зміни приголосних при додаванні суфіксів (**козак** + **-ськ(ий)** = **козацький**; **Прага** + **-ськ(ий)** = **празький**) та ін.

Чергування у-в

У пишемо

- На початку речення перед приголосним:
У лісі пахне хвоєю.
- Між двома приголосними:
Привітай **у**чителя.
- Після голосного перед **в, ф, льв, тв, св, сф, кв, хв**:
відвідала **у** квітні,
побували **у** Львові.
- Після розділового знака перед приголосним (, : - ...).
Може, **у** когось є?

В пишемо

- На початку речення перед голосним:
В озері тепла вода
- Між двома голосними:
упадає **в** очі, гостювали **в** Ольги.
- Після голосного перед приголосним, крім **в, ф, льв, тв, св, сф, кв, хв**:
вирушати **в** дорогу.
- Після розділового знака перед голосним (, : - ...).
Мабуть, **в** озері є риба.
- Після **в** перед голосним: відпочивав **в** Одесі.

Чергування у-в

✘ *Зверни увагу!!!*

У деяких словах чергування **у- в** неможливе, бо слово починає втрачати або змінювати лексичне значення.

Вправа - управа, вдача - удача, вступ - уступ;
Урал, Угорщина, університет і т.д.

Чергування і - й

І пишемо

- На початку речення перед приголосним: Іти мені чи повернутись?
- Між двома приголосними: Олег і Валерій.
- Після голосного перед **й, я, ю, є, ї**:
Було тихо і ясно.
- При зіставленні або протиставленні понять: сестра і брат, війна і мир.
- Після розділового знака перед приголосним (, : - ...). Може, і ми колись побуваємо в Парижі!

Й пишемо

- На початку речення перед голосним: **Й** один зробив крок уперед.
- Між двома голосними: Оксана й Алла.
- Після голосного перед приголосним, крім **й**:
Сказала **й** зробила.
- Після розділового знака перед голосним (, : - ...).
Було страшно – **й** Андрій поспішив на вогник.

Розподільний диктант

**Запишіть словосполучення у дві колонки:
перша – словосполучення з *і*, друга – із *й*.**

Було (і,й) таке, тихо (і,й) спокійно, написати (і,й)
опублікувати, добро (і, й) зло, може, (і, й)
допоможе, Іван (і, й) Мар'я, (і, й) де дощ,
помилки (і, й) причини, правда (і, й) кривда, краса
(і, й) духовність, земля (і, й) небо, сонце (і, й)
зорі, Марина (і, й) Ганна, Васирина (і, й) Ярина.

Перевір себе

Запишіть словосполучення у дві колонки: перша – словосполучення з *і*, друга – із *й*.

І

тихо і спокійно

добро і зло
може, і допоможе

Іван і Маря

іде дощ

правда і кривда

земля і небо

Василина і Ярина.

Й

було й таке

написати й опублікувати
помилки й причини

краса й духовність

сонце й зорі

Марина й Ганна

Робота з текстом

Прочитайте текст, підберіть заголовок, визначте тему, основну думку; стиль тексту, свою думку доведіть

Мабуть, (у, в) всіх з дитинства збереглися (у, в) пам'яті високі квіти пастельних тонів, які росли біля хати або на дачі. Це мальви.

Мальви – символ (і, й) оберіг української оселі, символ любові до рідної землі. Чи не найбільш поширеною (і, й) улюбленою (у, в) Україні здавна вважали рожеву мальву, або рожу(ружу). Народні повір'я свідчать, що добрі душі пращурів поселяються на мальві (і, й) охороняють мешканців оселі. Наші предки вірили, що коли взяти з собою квіти (у, в) подорож, то мандрівник обов'язково повернеться на Батьківщину. Її (у, в) горщику везли чумаки, коли їхали по сіль, щоб розбійники не вбили; мальви (у, в) кутку корчми ставили від напасті; (у, в) вважалося, якщо кинути квітку позад себе – вона додасть сили.

Метод «Прес»

Випишіть словосполучення з у – в, і –й, розкривши дужки. Свій вибір обґрунтуйте.

Робота з текстом

Перевір себе

Мабуть, **у** всіх; збереглися **в** пам'яті; символ **й** оберіг; поширеною **й** улюбленою; улюбленою **в** Україні; поселяються **й** охороняють; взяти **в** подорож; **у** горщику везли (везли **в** горщику); мальви **в** кутку; уважалося.

Я редактор

Запишіть сполуки слів, вибравши потрібний прийменник або сполучник.

Аліна (і, й) Христина, дівчина (у, в) вінку, мій (у, в) учитель, оселя (у, в) рушниках, Варвара (і, й) Євгенія, повернувся (у, в) вечері, озера (і, й) моря, зайшов (у, в) квітник, груша (і, й) яблуко, Франко (і, й) сучасність, подорожували (у, в)двох, зустрілися (у, в)літку, війна (і, й) мир, (у, в) житті, золото (і, й) олово, (і, й)де полем, сидимо (у, в) вагоні, зібрав (і, й) пішов, побачив (у, в) озері, розуміє (і, й) співчуває, побачили (і, й) ялину.

Перевір себе

Запишіть сполуки слів, вибравши потрібний прийменник або сполучник.

Аліна й Христина, дівчина у вінку, мій учитель, оселя в рушниках, Варвара і Євгенія, повернувся увечері, озера й моря, зайшов у квітник, груша і яблуко, Франко й сучасність, подорожували удвох, зустрілися влітку, війна і мир, у житті, золото й олово, іде полем, сидимо у вагоні, зібрав і пішов, побачив в озері, розуміє й співчуває, побачили і ялину.

«Вибери мене»

Із запропонованих слів вибери тільки ті, у яких можливе чергування початкових у – в.

Усе, Удовиченко, вправа, врода, вже, Угорщина, Урал, увечері, вслід, враження, ввічливий, уява, вчитель, влітку, вдача, ввести, ультиматум.

Перевір себе

Із запропонованих слів виберіть тільки ті, у яких можливе чергування початкових у – в.
Усе, вже, увечері, вслід, вчитель, влітку, ввести.

Домашнє завдання

Обов'язкове:

- 1) за конспектом опрацювати правила милозвучності, вивчити їх;
- 2) записати, правильно добираючи букви

Прочитати речення, вставивши пропущені
у – в, і – й.

1. Він (і/й) швець, (і/й) жнець, (і/й) на дуді грець.
2. Молодість (і/й) мудрість на одному стільці не сідають.
3. (у/в)сякий кулик до свого озера звик.
4. Що (у/в) ріці, то ще не (у/в) руці.
5. Не клади йому пальця (у/в) рот.
6. (у/в) чужу душу не влізеш.
7. Кожному не (у/в)годиш.
8. (у/в) нас так ведеться, що хата віником мететься.

Бажаю успіхів!

*ДЯКУЮ ЗА
УВАГУ!!!*

Фото усієї виконаної роботи надсилай у Human на перевірку

Або на пошту cucerochka@bigmir.net

Бажаю успіхів!